

ДЖОН ДЖЕКСЪН

/1797/

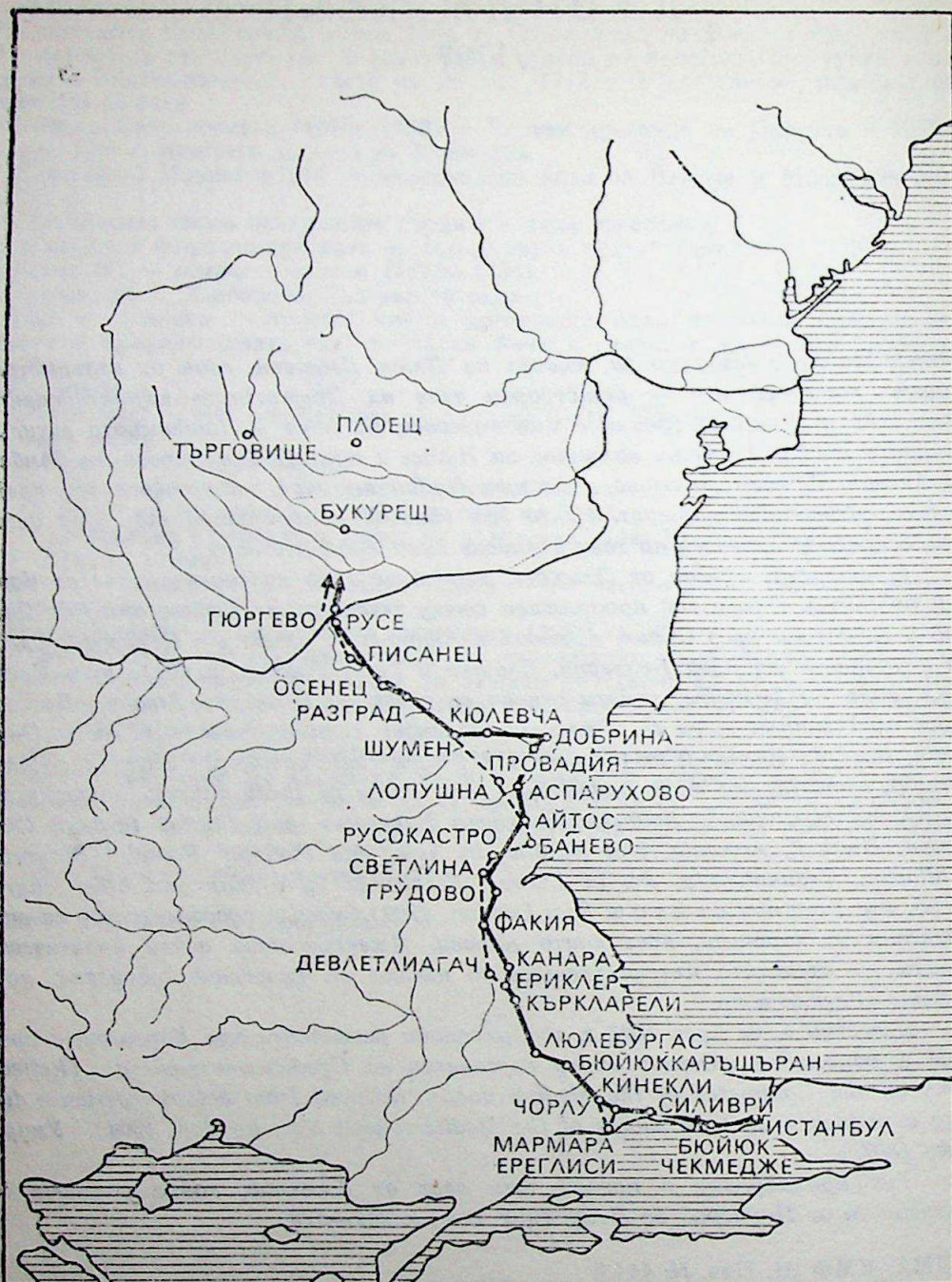
Твърде малко е известно за живота на Джон Джексън, един от пътешествениците *par excellence* — регистриран член на Дружеството на антикварите през 1787 г. Няколко години е бил търговец на вино в Лондонското сити. В началото на 90-те години заминава за Индия и през 1797 г. тръгва от Бомбай за Англия. Докато на отиване достига Индия по море, на връщане той предпочита сухопътния маршрут. Както сам посочва в предговора към своя дневник, основният двигател на това пътуване било любопитството.

Маршрутът, избран от Джексън, започва с едно морско пътуване от Бомбай до Басра. Оттам той продължава срещу течението на Ефрат, стига до Багдад и след това през Сирия, Армения и Анадола се озовава в Цариград. Следва пътуването му през България, Влашко и Трансилвания, а после през Средна Европа до Хамбург, където отново се качва на кораб до Лондон. Две години след завръщането си Джексън публикува своя дневник (*Journey from India, towards England, in the year 1797; by a route commonly called over-land, through countries not much frequented, and many of them hitherto unknown to Europeans, particularly between the rivers Euphrates and Tigris, through Kurdistan, Diarbek, Armenia, and Natolia, in Asia; and through Romali, Bulgaria, Wallachia, Transylvania, &c. in Europe. Illustrated by a map and other engravings. By John Jackson, Esq. London, 1799*). Освен непосредствените си впечатления от страните, през които минава, Джексън дава ценни практически съвети на бъдещите пътешественици за начина на поведение, пътуване, подходящо облекло и пр.

Известно е, че през 1803 г. той ръководи разкопките при Картаген, а през 1804 г. обнародва памфлет върху търговията на Средиземноморието (*Reflections on the Commerce of the Mediterranean, deduced from actual experience during a residence on both shores of the Mediterranean Sea. London, 1804*). Умира през 1807 г.

Тук публикуваме в превод тази част от дневника, която разказва за пътуването от Цариград до Пеца (цит. съч., с. 237—275).

ЦДИА: КМФ 04, Инв. № 444/6

Карта 7

—→ МАРШРУТ НА ДЖОН ДЖЕКСЪН (1797)

- - -→ И РОБЪРТ УОЛШ (1827)

ПЪТУВАНЕ ОТ ИНДИЯ ЗА АНГЛИЯ ПРЕЗ 1797 Г.

На 4 май 1797 г. в 8 часа вечерта напуснах Бомбай и се качих на английския кораб Пърл с капитан Р. Спенс за Bussoga¹ заедно с Джеймс Стивънс, ескуайер на цивилна служба, капитан Джон Рейд, по-късно командир на кралските войски в Индия, и мистър Джеймс Морли.

(Следва описание на пътуването до Цариград, стр. 235—236.)

Петък, 25 август

След като прекарах една седмица в Константинопол, получих нови паспорти от Портата и от имперския министър барон Хърбърт де Раткаал и в седем и половина [ч.] вечерта на същия ден потеглих, придружен от един еничарин, на когото трябваше да платя 300 пиастъра, за да ме заведе до границата.

Когато се отдалечихме на 2—3 мили от Константинопол, навлязохме в открита местност без никакви следи от обработване и видът ѝ не подсказваше, че се намира в околностите на голям град. Дори около самия град зеленчуковите и овощните градини са много малко спрямо населението.

В 9 часа се обърнах назад към Константинопол и забелязах страшен пожар и моят еничарин ме осведоми, че е при Скутари².

Продължихме пътя си през открита, неплодна и хълмиста местност, като се движехме със скорост пет мили в час. В 10,30 [ч.] пристигнахме в едно чисто градче, наречено Chaque Medja³.

Този град е приятно разположен в началото на едно солено езеро, дълго около 15 мили, но с много неравномерна ширина. Езерото е на около 200 ярда от архипелага, но е свързано с него чрез много тесен канал, над който има каменен мост. Почвата е блатиста и за удобство на пътниците има път с каменна настилка, дълъг около четвърт миля.

Събота, 26 август

Сутринта в 5 и половина [ч.] тръгнахме от Чекмедже и след като прекосихме моста и пътя в началото на езерото, се изкачихме на хълмиста местност, откъдето се откриваше прекрасна гледка към архипелага и околността, която имаше по-благоприятен изглед от тази на Константинопол, много добре обработена и с гъсто разположени села. След като минахме покрай няколко лозя отъясно на пътя, стигнахме в Веу Chaque Medja⁴ в 8 и половина [ч.]

Бююк Чекмедже е сравнително голям град, разположен от западната страна на един хълм в началото на солено езеро, около 4 мили дълго, което се свързва с морето. Тук също има каменен мост и път около четвърт миля между езерото и морето.

Почти срещуположно на Бююк Чекмедже на източната страна на хълма се намира малко спретнато градче Callitratta⁵. Зад

него има много лозя, а в пристанището на градчето са закотвени няколко малки корабчета.

Напуснахме това място в 9,30 [ч.] и продължихме по крайбрежието понякога по самия пясък. На около 6 мили западно от Бююк Чекмедже стигнахме до четири села, разположени почти на равно разстояние едно от друго, две във вътрешността и две близо до брега. Първото, в което влязохме, се нарича Comburgas⁶. То е малко селце, но около него има много развалини, което показва, че някога е било по-издигнато от сега.

При по-нататъшното ни пътуване покрай брега след 6 мили приближихме много хубав град, наречен Badus⁷. На самия бряг се издига голяма сграда, като част от стените ѝ се мият от морето. Тя е много висока квадратна постройка. Цялата е изградена от дялан камък, напълно завършена и все още почти непокътната.

Скоро след като напуснахме Бадус, прекосихме няколко хълма, откъдето се откриваше много хубава гледка към морето. Вятърът бе западен и имаше около дузина кораби, а покрай тях множество по-малки съдове, които плаваха към Константинопол. Между островите плаваха и 3 турски военни кораба, които се връщаха от обиколка: един кораб с 50 оръдия, една фрегата, една корвета. Тези съдове се изтегляха от пристанището сутринта, когато пристигнахме в Константинопол.

Нашето пътешествие покрай брега продължи още около 8 мили. Отдясно оставаха много добре обработени местности, които се спускаха постепенно до морето. След като по протежение на около една миля минахме край много лозя и овощни градини, стигнахме в Killeever⁸ в 2,30 [ч.].

Киливер е голям и гъсто населен град, който някога е бил добре укрепен и голяма част от него все още е заградена със здрава стена. Някои от джамиите и минаретата са много приятни [наглед] сгради. По-ниската част на града се мие от морето. Видяхме няколко съда, някои с товар около 200 тона, закотвени в един много хубав залив, който ми се видя добре запазен от всички страни, така че корабите по всяко време да могат да влизат благополучно в него.

Неделя, 27 август

От Киливер тръгнахме в 3 часа тази сутрин и пътувахме около 8 мили покрай морския бряг, понякога и по самия бряг. Тогава променихме посоката надясно и като изоставихме крайбрежието, прекосихме открита местност, слабо обработена и рядко населена. Първото село, което стигнахме, беше Conplue⁹, където влязохме в 6,30 [ч.] и останахме един час да си починем и хапнем. Когато напуснахме Конилю, навлязохме в пустинна местност, в която не се виждаше ни дърво, ни камък. Почвата е много бяла, но нито глинеста, нито пясъчлива. А малкото растителност е унищожена от безбройните лалугери.

Първите признаци на обработване, които забелязахме, бяха лозята на град Choigoe¹⁰. Те се простират на близо 3 мили дъл-

жина. В Чуро пристигнахме към 10 часа, останахме един час и продължихме пътя си през открита неплодна местност. Около 8 мили оттатък Чуро пресякохме река, над която минава мост с 50 арки, построен изцяло от дялан камък, добре изгладен. Всъщност толкова много арки в никакъв случай не са необходими сега, тъй като реката не беше много пълноводна.

Навлязохме в по-гъсто населена местност с повече обработваема земя, като се отклонихме от маршрута си на около четвърт миля, за да нахраним конете в един град, наречен Carrastran¹¹. В дълбока тясна долина близо до града се издигаха три високи каменни колони, които, както ме осведомиха, трябвало да поддържат тръбите, по които се пренасяло вода за града.

Починахме тук само час и половина и продължихме пътя си. Местността се разнообразяваше много рядко, докато стигнахме околностите на Borgas¹², където влязохме в 6 и половина [ч.]. Тук гледката се оживи доста при вида на един спретнат град и разпръснатите в съседство дървета, тъй като, откак напуснахме крайбрежието, не бяхме видели никакви с изключение на няколко плодни дръвчета.

Понеделник, 28 август

Тази сутрин тръгнахме от Боргас в 4 часа и малко след като бяхме напуснали града, навлязохме в обширна гора и в продължение на около 20 мили пътувахме, без да видим нито животни, нито насаждения, докато приближихме малко село, наречено Assibaly¹³. От това място до Kirkleesan¹⁴ около 4 мили целият път е покрит с лозя.

В Кърклисан пристигнахме в 10 часа. Той е много голям и добре населен град с 10 джамии и минарета и няколко хамама. Всички обществени сгради са от дялан камък и мрамор, а някои са много красиви. Тук ни дадоха нови коне, тъй като бяхме изминали целия път от Константинопол без смяна.

В 12 часа тръгнахме от Кърклисан и скоро навлязохме в много хълмиста и гориста местност, богата на хубав мрамор. С новите коне яздехме бързо и в 3 часа пристигнахме в селцето Egiclee¹⁵ с малко обработваема земя наоколо. То беше първото селище, което видяхме, след като бяхме напуснали лозята на Кърклисан.

Не спряхме тук, а продължихме до 4,30 [ч.], когато стигнахме в село Canagea¹⁶, където спряхме в една гръцка къща да починем. Гърците са много гостоприемни и услужливи хора. Нашият хазяин извади най-хубавата храна, която имаше в къщата. В тези селца има много малко турци и ако има един, почти сигурно е, че е бръснар, който се перчи и си придава важност като някой паша. Често съм наблюдавал тези „големци“ в малките селца, през които минавахме, и при запитване винаги се оказваше, че са бръснари. Това ме накара много внимателно да наблюдавам действията на този, когото срещнахме в това село. След като на-

прави един дълбок салеи, той дойде да поговори с моя еничарин. По-късно винаги разпознавах тези важни личности.

Тук останахме само половин час и продължихме пътя си през няколко много гъсти гори. В 7,30 [ч.] стигнахме до едно село, наречено Фассие¹⁷, където сменихме конете и тръгнахме отново в 8,30 [ч.] Целият ни път минаваше през една затворена гора, докато пристигнахме в град Каггароопаг¹⁸, където бяхме в 12,30 [ч.]. Разстоянието от Кърклисан до Факия е 36 мили, а оттам до Карапунар 15.

Вторник, 29 август

От Карабунар тръгнахме в 4 часа. Първите два часа пътят ни минаваше през много гъста гора и аз забелязах, че откак бяхме напуснали крайбрежието, сме се движили главно на север.

В 8 часа пристигнахме в село Вепле¹⁹, където спряхме за половин час в една гръцка къща да починем и хапнем. Стопанинът имаше две много красиви дъщери. Гърците изобщо имат приятни черти, но тези особено привлякоха вниманието ми. Те, както повечето селяни, имат много смешния обичай да носят всичките си накити на врата си и съм виждал с очите си някои да носят 300—400 венециански зекени, продупчени и завързани около врата на копринен конец. Този обичай всъщност се отнася само за неомъжените, останалите нямат такива накити.

Един ръкав на Черно море достига на 2 мили от Бенли и частично разделя Румелия от България.

Като напуснахме Бенли, местността беше по-хубава, по целият път до Idos²⁰ личеше, че е добре обработвана. В Идос стигнахме в 10 часа. Тук изобилствуваше с хубави говеда, целите млечно-бели с изключение на ушите и края на опашките, които бяха кафяви. Имаше и много биволи.

Айдос е доста голям град с приятно разположение. Много от къщите са построени в дворове, както на брамините и наирите в Индия, и отдалеч градът изглежда по-голям, отколкото е всъщност. Селяните тук отделят зърното от сламата по същия начин, както в Мала Азия, и, както забелязах, той е възприет по всички места, където дъждовете са периодични. Те правят пръстен, около 40 ярда широк, понякога от глина, понякога покрит с каменни плочи. После докарват зърното от полето и го хвърлят на купчина в средата на пръстена. Имат и диканя, която се влачи по снопите понякога от волове, понякога от коне, а някои отдолу са наковани с желязо, за да режат стъблата при въртенето, въпреки че някъде съм виждал и парчета кремък, завързани отдолу. Върху диканята има тежести. Близо до човека, който води животното, друг с вила изхвърля плявата извън пръстена, когато зърното се е отделило, и слага нови снопи от купа в средата. Така продължават, докато се отдели всичкото зърно, без да има опасност да се развали от дъжда. Така е много по-бързо, а и много по-лесно от нашия начин на очукване в Англия.

Тъй като климатът в Англия е може би по-специфичен от

която и да е друга част в света и не може да се разчита на много последователни хубави дни, не могат ли тези, които имат големи ферми и обширни сгради, да направят нещо подобно или дори да построят навеси и така да намалят много тежката работа при очукването? По този начин ще спестят и време и ще могат да отделят следователно повече внимание на култивирането и подобряването на земите си.

Тръгнахме от Айдос в 12 часа с нови коне. На две мили извън града навлязохме в обширна гора, през която се движихме до 7 часа, когато пресякохме хубава пълноводна река, наречена Дера, и пристигнахме в малко градче, Chenga²¹, разположено край брега ѝ.

Пътят през гората бе на места много лош. Около час следвахме коритото на реката, което бе неравно и скалисто и конете понякога бяха в опасност. Въпреки че често се движехме близо до Черно море, дърветата бяха толкова гъсти, че аз рядко имах възможност да го виждам. Друг път бяхме на 200 ярда навътре от брега, а виждахме някой кораб, отправил се към Константинопол.

На много места в гората шубраците бяха изсечени, за да се улесни растежът на дъбовете, а те бяха многочислени, някои от тях много хубави като дървен материал, а близостта им до морето улесняваше товаренето им на корабите.

Сряда, 30 август

Тръгнахме от Ченга в 4 часа и след като минахме покрай няколко ниви близо до града, навлязохме в друга гъста гора, която ни изведе до село Еникей, като преди това пресякохме река със същото име на около 8 мили от Ченга.

Скоро стигнахме друга гъста гора, която продължи, докато пристигнахме близо до Provadee²², където влязохме в 7 часа.

Провадия е голям и добре заселен град с много хубави сгради. Той е разположен в тясна долина между две стръмни скалисти височини от север и юг. Останахме тук един час, за да си починем и сменим конете.

Спуснахме се по западната страна на хълма, откъдето имаше хубав изглед на околностите, а на върха на хълма източно от Провадия се намира друг голям град, наречен Disdarchue²³.

Сега навлязохме в хубава местност и минахме през няколко села с добре поддържани земи, с големи овощни градини и лозя. Почти всички видове плодове зрееха, бяха в изобилие и евтини — подобно на останалите продукти.

Пътят ни се виеше по-скоро на запад и ние преминахме през забележително красива местност в околностите на град Chelërcha²⁴, 20 мили западно от Провадия.

След Челепча прекосихме едно село отдясно на пътя, наречено Мадара. После яздихме 20 мили през обширна равнина и в 3 часа пристигнахме в Chumloo²⁵. Той е многолюден град и въпреки че не е напълно укрепен, е естествено защитен от една ви-

сока планина зад града, която образува полукръг и там турците са разположили няколко оръдейни батареи. По време на последната война значителна руска армия се появила в равнините пред този град и разбила турските сили. Последните се оттеглили в града и набързо издигнали стена от кал с ров и ограда с колове пред града и от всички страни на планината. (Това временно укрепление все още стои непокътнато.) Когато руската армия приближила града, турците стреляли срещу тях от планинските батареи. Руснаците загубили един свой генерал и се оттеглили.

На западния склон на планината има гъста гора, напълно недостъпна за войскава част.

От Шумлу тръгнахме в 5 часа с нови коне, движехме се на запад през добре обработени земи и в 12 часа стигнахме в Arnootka²⁶, голям град, разположен в долина. В 1 часа приближихме Rasgrat²⁷. Той е на 32 мили от Шумлу.

Четвъртък, 31 август

В 6,30 [ч.] тръгнахме от Разград с нови коне и в 8 часа спряхме за един час да отдохнем в село Uchencha²⁸.

Яздихме почти 40 мили през една от най-хубавите местности, които бях видял, изорана и засята с жито навсякъде, докдето се простира погледът.

В 6 часа наближихме Rochuke²⁹, но не можахме да видим града, преди да се приближим на половин миля до него, защото е разположен на брега на Дунава в подножието на хълм, дълъг няколко мили по протежение на Дунава и засят с лозя.

Русчук е голям и гъсто заселен град с размерите на Ливърпул. Не останахме в него, а преминахме Дунава и спряхме около три мили по-надолу на срещуположния бряг в град Erghoff³⁰. На това място Дунав е пълноводна река, но не ми изглежда по-голям от Ефрат или Тигър.

В Ергнов си починахме и чакахме почти 2 часа за коне и каруци, с които ни закараха до село Soruchen³¹, където пристигнахме в 11 часа. Оказа се, че по този начин ще пътуваме през Влашко. Тези пощенски коли са леки и бързоподвижни, на четири колела. Нито каруцата, нито конската амуниция имат никакви метални части. Конете са малки, но много пъргави, така че пътувахме доста по-бързо, отколкото с пощенските коли в Англия.

Петък, 1 септември

Потеглихме в 6 часа сутринта. Аз имах една пощенска кола с 3 коня, такава бе дадена и на моя еничарин. До 9 часа не видяхме обработваеми земи, когато стигнахме Calligurran³². Там закусихме и останахме до 10,30 [ч.].

Продължихме пътешествието си през много хубава местност, макар и слабо обработена. Почвата изглеждаше подходяща за насаждения, тъмнокафява, почти черна и сред естествената растителност не се виждаше нито един камък.

В 12 часа прекосихме широка река, наречена Arjects³³, по мост от лодки, завързани с въже. Несвързани дъски, почти квад-

ратни, бяха наредени напреко на лодките, затова минаването по тях не беше безопасно. След това продължихме през хубава местност, слабо засята със зърнени култури с изключение на царевичата. В 3 часа пристигнахме в Букурещ, столицата на Влашко и седалище на господаря. Тук стана нужда да покажем писмата, които получих от имперския министър барон Хърбърт де Раткаал в Константинопол, до мистър Де Меркелиус, имперския генерален консул тук. Той ме посрещна много любезно и аз останах в къщата му до 4 септември, понеделник. Той учтиво ме разведе с каретата си във всички околности на Букурещ и ме осведоми за всичко, което можеше да ме интересува относно страната.

Букурещ е много обширен и населен град с 360 гръцки църкви, една католическа, един лутерански параклис и няколко манастира. Тук няма турски джамии и не е разрешено да се строят в никоя част на провинцията. Има безброй благороднически карети, а на този, който няма карета, се гледа като на слуга или селянин. Екипаж с два коня и кочияш може да се поддържа тук за 50 лири стерлинги. Кочияшите и лакенте тук са обикновено египетски роби.

В по-висшите класи, особено сред жените, често има любовни интриги. Мъжът няма право да види бъдещата си съпруга, преди да си разменят пръстени, ритуал, който става само няколко дни преди сватбата, тъй като родителите или настойниците на двете страни уговарят женитбата, без да искат тяхното съгласие.

Много скоро след сватбата младоженците обикновено престават да спят заедно, като всеки си има някоя любовна авантюра. Голяма част от дамите често имат отделни карети с екипаж, който обикновено е част от зестрата. Неомъжените млади жени обаче се пазят затворени като в манастир и не им се позволява да общуват с никакви мъже преди церемонията с размяната на пръстените с избраните им съпрузи.

Вярвам, че има съвсем малко хора в света, особено сред християните, които да изглеждат толкова религиозни, а всъщност да са толкова малко вярващи. В някои тукашни църкви се четат молитви непрекъснато от сутрин до вечер, които се пеят като в католически параклис. Езикът им е мелодичен, напомня гръцкия и наистина носи някои гръцки особености.

Земята във Влашко като цяло е плодородна, но е твърде гориста. В по-голямата част от провинцията едва ли има хълм или камък. Зърното им е предимно царевича, и то в големи количества, но все пак в по-големите градове има хубав пшеничен хляб.

Всички хранителни продукти са много евтини и аз купих една чудесна птица за 6 турски пари, или пенс и половина.

Повечето жители са гърци и сред тях няма много чужденци. Все пак в по-големите градове има евреи и малко германци.

Край пътищата издигат разпятия, главно дървени, но има и от камък. Всички са изписани — къде Исус Христос или Дева Мария, други с дванадесетте апостоли или десетте божи запо-

веди, молитви и т. н. Разпятията са многобройни и повечето от селяните извършват богослуженията си, като минават край тях.

Провинцията е добре напоявана, мостовете са дървени, но тук има един много странен обичай да слагат полуквадратни дъски напреко на мостовете, които често се чупят под краката на конете.

Понеделник, 4 септември

Когато си осигурих някои необходими вещи и хранителни продукти за по-нататъшното пътуване, както и някои дреболии, от които можех да имам нужда, ако някъде ме задържат под карантина, аз напуснах любезния си домакин, г-н Дьо Меркелиус, на когото предполагам, че завинаги ще остана задължен.

Оттук взех пощенска кола, подобна на тази, с която дойдох, но с 4 коня, тъй като исках да пътувам колкото може по-бързо. Придружаваше ме един еничар, който яздеше на кон и който ми превеждаше много добре и винаги осигуряваше навреме коне, така че изобщо не се бавехме. Аз бях нетърпелив да пристигна в лазарета преди залез слънце на следния ден, защото така щях да спестя цяло денонощие. Затова пътувах много по-бързо, отколкото очаквах и дори по-бързо от пощата в Англия, като се имат предвид разстоянията и градовете, през които минах.

Букуреж —	Германски стълбове
Polontine ³⁴	1 1/2
Florest ³⁵	2
Giest ³⁶	3
Gierbuoff ³⁷	2
Pittest ³⁸	1 1/2
Moara ³⁹	1 1/2
Argish ⁴⁰	2
Salatrook ⁴¹	3 1/2
Perishaw ⁴²	2
Keenen ⁴³	2
Rothen Thurn Pass ⁴⁴	1 1/2

където бях задържан под карантина

22 1/2,

което, изчислено 12 английски мили за 1 германски стълб, прави 270 мили.

Това не са единствените градове, през които минах, но са посочени, тъй като са местата, определени за смяна на конете и където конете бяха винаги в готовност за пренасяне пощата за Германия и предварително платени от г-н Дьо Меркелиус. Той отговаря до голяма степен за изпращането на пощата за Германия от Константинопол до границите на империята и през ръцете му минават пратките на цялата Източноиндийска компания на път за Виена.

В прохода Ротен Турм пристигнах в 5 ч. следобед на 5 септември, където започна моята карантина. Все пак аз носех писма

от Меркелиус до директора на лазарета, от които имаше голяма полза, защото впоследствие ми бе обърнато специално внимание — имах прислужник и бях снабден с голямо количество най-хубава храна, вино и плодове. Докато бях в Константинопол, много исках да мина през Сърбия и Белград и да спра в Semlin⁴⁵, но ме убедиха да се откажа от този маршрут, като ми казаха, че ще ме забавят 30 дни, докато при маршрута през Влашко ще ме задържат само 10 дни под карантината. От друга страна, тук нямаше никакви допълнителни забавяния поради факта, че германците бяха избрали този път за пощата, а по другия щях да бъда изложен на много спирания.

Аз и моят еничарин пътувахме много бързо, така че да не изоставаме от пощата, докато преминахме Дунава, и тогава се почувствувах толкова изморен, че предпочетох да остана да си почина цяла нощ. Аз самонадеяно си мислех, че мога да издържам на умора и трудности, както повечето мъже, които се радват на силна физика и са свикнали да живеят умерено, но имах достатъчно опит, за да знам, че не мога да се меря с турците, чието търпение и упоритост при най-дългите пътувания надминава всички очаквания.

От нощта на 25 август до вечерта на 31-ви бях пропътувал 672 английски мили, както излезе от следните сведения за разстоянията, дадени ми от М. дьо Меркелиус, директор на пощите, в чиято добра осведоменост можех да имам пълно доверие.

германски стълбове

от Константинопол до Русчук на Дунава,	
през Румелия и България.	50
от Гюргево на Дунава до Букурещ.	6
	<hr/>
	56,

което, сметнато по 12 английски мили за един германски стълб, е 672 мили.

Горното е точно установено от германските инженери, които са придружавали артилерията до Гюргево през последната война.

На 14 септември ми изтече граничната карантина, като денят на пристигането ми беше броен, защото бях дошъл преди залез слънце. Нямаше готова карета и директорът ми предложи да остана до следващата сутрин, тъй като в 6 часа очакваха да пристигне пощата. След закуската с директора, който многократно се извиняваше, че не ми е обърнал достатъчно внимание, понеже бил зает с някакви съобщения, дадох подаръци на двете му деца и тръгнах напълно доволен от неговите услуги.

Пътувах с пощенската кола — карета, направена за тази цел с повече удобства от влашките, въпреки че и двата вида са много лекоподвижни.

Пътят ни през първите 6 мили вървеше близо до бреговете

на река Alauta⁴⁶ с много големи възвишения и гъсти гори от двете страни. По него има много стръмни и тесни пътеки, широки точно колкото за една карета, изсечени в скалите.

В Voetzhar⁴⁷ провериха всичките ми паспорти и удостоверения, че съм преминал през карантината.

След като свършиха пътеките, навлязохме в чудесна открита местност с много села, като се виждаха и няколко доста големи градове, а по-голямата част от земята беше обработвана.

В 11 часа пристигнахме в Herrmanstadt⁴⁸, столицата на Трансилвания.

Тук представих писмото, което бях взел от имперския министър в Константинопол до главния комендант на провинцията. Той ме прие много учтиво и ме покани в дома си. Той имаше много високо мнение за англичаните (някога във Фландрия бил пленен от английски части), но не знаеше почти нищо от езика. Често повтаряше всичко, което беше научил, а това бяха само 2 думи, най-разпространената ругатня, която запомнил по време на пленничеството си.

В паспортите, които бях получил от имперския министър в Константинопол (с каква цел не мога да кажа), се споменаваше, че съм ерген. Генералът бе забелязал това и ми пожела да се ожена за германка, като каза, че имали много красиви жени и ако си избира някоя, той можел да се закълне, че няма да получи отказ в цялата провинция.

Херманцат е доста добре построен град. Централната улица е много приятна [на вид], а имат и хубав театър. Разполагат с чудесна музика и се радват на присъствието на някои от най-добрите немски изпълнители. Хората са много възпитани и строго спазват всички формалности. Никой с положение, по-високо от слугите, не се движи без сабя. Те са много високателни и към дрехите си. Местните жители на провинцията носят дреха, подобна на тази, която се е носела в Англия преди повече от сто години, т. е. дълго палто почти до земята, цялото обточено с кожи, ботуши като на нашата тежка кавалерия, накривена шапка, нещо като на датски капитан на скипер. Хората от различните области се разпознават по облеклото и дори всеки търговец може да се различи по външността си.

Всеки, който посети този град и може да отдели два часа, не бива да пропусне да посети богатата колекция от най-ценни картини на барон Брукентал. Много от тях са от най-великите майстори — Гуидо, Рубенс, Рембранд и т. н. Заслужава си да се разгледат и неговите антични монети, медали и други ценности. Библиотеката му е много голяма, с много ценни издания. Има и прекрасна градина на около миля извън града, уредена по английски маниер.

Баронът е почти 80-годишен. Дълги години е бил административен управител на тази провинция и говори английски доста добре.

Трансилвания е, общо казано, хубава страна, но може да бъде уредена много по-добре. Тук се произвеждат в голямо количество най-различни сортове грозде и лен с много добро качество, от който се тъче платно.

Повечето от първенците са много горди и държат селяните си почти като роби. От шестте работни дни през седмицата селянинът е длъжен да работи четири за господаря си и останалите два за себе си.

Тази провинция плаща на императора различни данъци и такси 1 500 000 флорина годишно, които са главно върху земята, защото това, което плащат гражданите, всъщност е нищожно.

В Херманщат наех карета, наречена calash. Тя беше по-удобна от обикновените пощенски коли, тъй като при дъжд пътниците могат да вдигнат калаша над главите си като навес. Тези коли са с четири колелета и са много лекоподвижни.

Освен писмото до главния комендант имах и други до Hadjee, banker, който ме представи на двама гръцки търговци и ми предложи да ги взема в моята карета. Тъй като знаех езика, аз се съгласих и на 18 септември потеглихме от Херманщат.

Ние пътувахме бързо и без да спираме, ден и нощ, докато пристигнахме в Temeswar⁴⁹, столицата на Банат, където ни задържаха няколко часа за проверка на паспортите. Този град е силна крепост и офицерите са много прецизни при проверката на всички чужденци. Наложих се да се явя при главния комендант, с когото говорих на латински. Като разбра, че съм англичанин, той ми оказа голямо внимание.

Банат е много хубава провинция. По-голямата ѝ част е равнинна и добре обработена с изключение на местата, граничещи с Трансилвания, които са планински и гористи.

Всички хранителни продукти са хубави и евтини, вината им са отлични, особено в един голям град, наречен Лугос⁵⁰.

Двамата гръцки търговци, моите спътници, продължиха с мен и аз често ги улавях, като се опитвах да излъжат началниците на пощенските станции и пощальоните; когато спирахме в някоя странноприемница, също се държаха много скъпернически. Чувствах се унижен от такава компания. Но когато накрая се опитаха да измамят и мен, реших, че е крайно време да скъсам с тях, както и направих веднага щом пристигнахме в Pest⁵¹.

Това пътуване с гръцките търговци затвърди у мен мнението, което имах за тези хора. Бих казал, че са деградирани и са неуважавани от останалите народи. Може да се сметне за свадливост да се изброяват различни нации и народи, чието поведение се наблюдава с подозрение; в Азия обаче за такива мога да посоча арменците; в Европа — гърците и евреите. Аз самият съм наблюдавал ниските задкулисни игри на първите два, а струва ми се, че тук виждаме почти ежедневни доказателства за последните. От друга страна, забелязал съм, че когато една на-

ция е достойна, хората се държат така, че винаги заслужават уважение. Всичко това ме убеждава до каква степен човек трябва да се счита длъжен да поддържа достойнството на своя национален характер.

Пеща е сегашната столица на кралство Унгария. Това е обширен и населен град, през последните шест години много разкрасен, като голяма част от града е изградена изцяло отново. Градът се намира на левия бряг на Дунава. На отсрещната страна на реката се намира град Offen⁵², голям почти колкото Пеща и забележителен с отличните си вина, високо ценени по цялата империя.

Офен се намира от южната страна на един хълм, който е покрит с лозя до около шест мили под града. Виното е червено и прилича малко на портвайн, но е по-силно и по-тръпчиво. Има вероятност това вино да достигне и до Англия, тъй като сега се прокарва канал от Виена до Триест.

¹ Гр. Басра (на арабски Бассора) — пристанище на Персийския залив — Ирак.

² Скутари — Юскюдар, азиатската част на Истанбул.

³ Гр. Кючук Чекмедже.

⁴ Гр. Бююк Чекмедже.

⁵ Каликратия, в други пътеписи се среща и като Каликрасия — дн. село в Югозападна Тракия, Турция.

⁶ Дн. гр. Кумбургаз, Турция.

⁷ Бадус, дн. Боядос, Турция.

⁸ Киливер, дн. гр. Силиври, Турция.

⁹ Кониклю, изоп. от с. Кинекли, Турция.

¹⁰ Гр. Чорлу, Турция.

¹¹ Карастран, дн. гр. Каръщъран, Турция.

¹² Боргас, дн. Люлебургаз.

¹³ Неустановено.

¹⁴ Дн. гр. Къркларели.

¹⁵ Ерекли, село в Турция, в околностите на Къркларели.

¹⁶ Канара, село в Турция, в околностите на Къркларели.

¹⁷ Факия, село в Бургаски окръг.

¹⁸ Карапунар, изоп. от Карабунар, дн. гр. Грудово.

¹⁹ Бенли, изоп. от Бейкьой, дн. с. Светлина, Бургаски окръг.

²⁰ Айдос, Айтос, гр. в Бургаски окръг.

²¹ Ченге, дн. с. Аспарухово, Варненски окръг, край р. Луда Камчия.

²² Гр. Провадия.

²³ Диздарче, Диздар, дн. с. Добриня, Провадийско.

²⁴ Челепче, вер. изоп. от Кулефче, дн. с. Кюлефча, Шуменски окръг.

²⁵ Шумлу — гр. Шумен.

²⁶ Арнауткьой, дн. квартал Поронище в Разград.

²⁷ Гр. Разград.

²⁸ Юченча, изоп. от Хюсенче, дн. с. Осенец, Разградски окръг.

²⁹ Рочук, изоп. от Русчук — гр. Русе.

³⁰ Ергноф, в текста се среща изписано и като Ергюоф, изоп. от Гюргево — гр. Джурджу, Румъния.

³¹ Копучен, дн. с. Адунаци Копъчени, Румъния.

³² С. Калугърени, Румъния.

³³ Р. Арджеш, Румъния, приток на Дунава.

- 34 Вер. гр. Плоещ, Румъния.
- 35 Гр. Флорешти, Румъния.
- 36 Гишт, изоп. от Търговище, Румъния.
- 37 Вер. изоп. от Чербу, Румъния.
- 38 Гр. Питешти, Румъния.
- 39 Вер. Морърешти, Румъния.
- 40 Аргеш, дн. гр. Куртеа де Арджеш, Румъния.
- 41 Сълътрику, Румъния.
- 42 Неустановено.
- 43 С. Къйнени, Румъния.
- 44 Проходът Ротен Турм (Червената кула), дн. Турну Рошу, Румъния.
- 45 Семлин — гр. Земун, СФРЮ.
- 46 Р. Олт, приток на Дунава, Румъния.
- 47 Вер. гр. Брезой, Румъния.
- 48 Херманщат — гр. Сибиу, Румъния.
- 49 Темешвар, дн. гр. Тимишоара, Румъния.
- 50 Дн. гр. Лугож, Банат, Румъния.
- 51 Гр. Пеща — един от трите града, които през 1872 г. се обединяват в Будапеща.
- 52 Офен — немското название на Буда, който заедно с Обуда и Пеща съставляват трите исторически части на Будапеща.

Превод и бележки Павлина Йосифова